Global Compact Network Finland
Aleksanterinkatu 17
PL 1000
00100 Helsinki
info@globalcompact.fi

7.12.2020

Lausunto eduskunnan ulkoasianvaliokunnalle
VNK 2020:7
Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta

Global Compact Network Finland kiittää mahdollisuudesta saada lausua valtioneuvoston selonteosta koskien kestävän kehityksen globaalia toimintaohjelmaa Agenda2030.

UN Global Compact on maailman laajin yritysvastuualoite ja vastuullisuuden yhteistyömuoto. Se on YK:n pääsihteerin haaste yrityksille lähteä kehittämään liiketoimintaa vastuullisemmaksi. Se kutsuu yrityksiä mukaan kantamaan vastuuta kestävästä kehityksestä ja maapallomme tulevaisuudesta. Aloitteeseen sitoutuneet yritykset ja organisaatiot noudattavat työoloihin, ihmisoikeuksiin, ympäristöön ja lahjonnan ehkäisyyn liittyviä kansainvälisiä velvoitteita kaikissa maissa, riippumatta siitä missä maassa toimivat. Se tarjoaa yrityksille vastuullisuuden viitekehyksen, joka tunnetaan kaikkialla maailmassa. Verkosto toimii lähes 160 maassa ja yritys- ja yhteisöjäseniä on noin 16 000. Suomen verkostossa jäseniä on 109 ja se kasvaa tasaisesti.

Global Compact Suomen verkoston tavoitteena on entisestään vahvistaa suomalaisten yritysten edelläkävijyyttä yritysvastuussa ja kestävän kasvun mahdollistajana sekä kannustaa yrityksiä löytämään uusia liiketoimintamahdollisuuksia kansainvälisessä Global Compact -verkostossa.

UN Global Compactin työ perustuu kymmeneen periaatteeseen, jotka linjaavat yritysten toimintaa työolojen, ihmisoikeuksien, ympäristön ja lahjonnan ehkäisyn osalta. Global Compactin periaatteet ja toiminta pohjautuvat YK:n yleismaailmallisiin periaatteisiin:

- YK:n Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus
- ILO:n Työelämän perusperiaatteita ja -oikeuksia koskeva julistus
- YK:n Rion ympäristöä ja kehitystä koskeva julistus
- YK:n Korruption vastainen yleissopimus.

Lisäksi YK:n kestävän kehityksen tavoitteet (SDG:t) ovat Global Compactin toiminnan ytimessä, ja Global Compact -verkoston tehtävänä onkin jalkauttaa näitä kestävän kehityksen tavoitteita yritysten toimintaan. Käytännön esimerkkejä siitä, miten Global Compactin Suomen verkosto edistää tätä tehtävää:

- SDG Ambition: kuuden kuukauden mittainen koulutusohjelma yrityksille, jossa käytännönläheisesti perehdytään kestävän kehityksen tavoitteisiin, tavoitteena integroida ne yrityksen arkeen ja liiketoimintaan.
- Business Ambition for 1.5 °C -kampanja kutsuu yrityksiä asettamaan päästövähennystavoitteita, jotka ovat linjassa 1,5 asteen tulevaisuuden ja Pariisin sopimuksen asettaman linjan kanssa. Taustalla Science Based Targets initiativen tieteeseen perustuva metodologia.
- Generation Equality: Olemme Ulkoministeriön kanssa yhteistyössä tuoneet Generation Equality -prosessia tunnetuksi yritysten keskuudessa. Prosessissa, ja siinä koalitiossa jossa Suomella on johtovastuu, perehdytään siihen, miten teknologialla ja innovaatioilla voidaan edistää sukupuolten välistä tasa-arvoa.

Yksityisen sektorin merkitys kestävän kehityksen tavoitteiden edistämisessä

Yksityisen sektorin rooli kestävän kehityksen edistämisessä on olennainen niiden ollessa merkittäviä työpaikkojen luojia sekä tuotteiden ja palveluiden valmistajia ja tarjoajia. Yrityksillä on myös sellaisia resursseja, joita ei julkisella sektorilla ole, kuten uusien teknologioiden tutkimusta ja kehitystyötä. Ilman yritysten panosta ja investointeja ei kestävän kehityksen tavoitteita voida saavuttaa. Lisäksi SDG:t tarjoavat yrityksille valtavia liiketoimintamahdollisuuksia.

Kuten selonteossakin käy ilmi, kestävän kehityksen tavoitteet kaikki liittyvät toisiinsa ja niitä täytyy edistää järjestelmätasolla. Yritykset voivat osallistua tähän kehitykseen esimerkiksi uudistamalla liiketoimintamallejaan kiertotalousperustaisiksi, vähentämällä päästöjään tai huolehtimalla ihmisoikeuksien toteutumisesta tuotantoketjuissaan.

On kuitenkin todettava, että yritykset eivät voi edistää omassa toiminnassaan jokaista tavoitetta täysimääräisesti, vaan on tehokkaampaa keskittyä niihin tavoitteisiin, joihin yritys voi eniten vaikuttaa ja jotka ovat heidän liiketoimintansa kannalta olennaisimpia. Tuoreen kyselyn mukaan Global Compact Network Finlandin jäsenyrityksille olennaisimmat kestävän kehityksen tavoitteet ovat:

- SDG 13: ilmastotekoja
- SDG 8: ihmisarvoista työtä ja talouskasvua
- SDG 12: vastuullista kuluttamista
- SDG 3: terveyttä ja hyvinvointia
- SDG 9: kestävää teollisuutta, innovaatiota ja infrastruktuureja.

Olennaisimmat tavoitteet vaihtelevat toimialoittain ja sen mukaan, missä vastuullisuustyön elinkaaren vaiheessa yritys toimii.

Miten yksityisen sektorin merkitys näkyy selonteossa?

Valtioneuvoston selonteko kestävän kehityksen globaalista toimintaohjelmasta Agenda2030:sta antaa kattavan kuvan sekä esittelee toimenpiteitä Suomen toiminnasta kestävän kehityksen edistämiseksi niin Suomessa kuin globaalisti. Suomi on vahvasti sitoutunut monenkeskiseen järjestelmään ja siten myös Agenda2030 toteuttamiseen. Suomi kuten muut Pohjoismaat ovat kansainvälisten kestävän kehityksen vertailujen kärjessä.

Kestävän kehityksen tavoitteet ovat universaaleja ja koskettavat kaikkia toimijoita. Tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta yksityisen sektorin työ kestävän kehityksen edistämiseksi on äärettömän tärkeää ja täysin välttämätöntä.

YK on arvioinut, että tavoitteiden saavuttaminen pelkästään kehitysmaissa vaatisi joka vuosi yli 4000 miljardin euron arvosta investointeja aina vuoteen 2030 asti. Kansainvälinen julkinen kehitysyhteistyörahoitus on noin 130 miljardia euroa. Vaje on valtavan suuri ja sitä ei ole mahdollista kuroa umpeen julkisilla varoilla. Julkisen rahoituksen lisäksi tarvitaan vahvaa yksityisen sektorin sitoutumista kestävän kehityksen tavoitteiden edistämiseen. Rahallisten resurssien lisäksi yksityisellä sektorilla on sellaista osaamista, teknologiaa ja innovaatioita, joita ilman globaaleja haasteita ei ole mahdollista ratkaista.

Selonteossa yritysten merkitys kestävän kehityksen edistämistyössä jää vähäiseksi.
Se on selkeimmin sanottu seuraavissa lainauksissa selonteosta:

> ”Yksityistä rahoitusta, teknologiaa ja innovaatioita tarvitaan kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamiseksi. Tähän liittyy myös suomalaisyritysten viennin ja kansainvälistymisen edistäminen. ” (sivut 18–19)

> ”Suomi kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa yritysvastuuta koskevaa sitovaa sääntelyä osana YK:n ja OECD:n puitteissa tapahtuvaa uudistamistyötä.” (sivut 93, 99)

> ”Suomi jatkaa yritysvastuutyötä muun muassa selvittämällä vuonna 2020 yritysten ihmisoikeusvaikutuksia ja niiden hallitsemista sekä kouluttamalla yrityksiä ja tukemalla ihmisoikeusperustaisuuden toteuttamista julkisille rahoitusinstrumenteille.” (sivu 54)

Yritysten rooli kestävän kehityksen edistämisessä nousee esille myös muutaman yksittäisen tavoitteen kohdalla, kuten:

Tavoite 8 Ihmisarvoista työtä ja talouskasvua

- yritystuet koronapandemiasta selviytymiseen
- oikeudenmukaista siirtymää hiilineutraaliin talouteen tuetaan edistämällä yritysten toiminnan, työpaikalla tapahtuvan työn kehittämisen sekä osaamisen vahvistamista
- teollisuus-, energia ja veropolitiikan ratkaisut vahvistavat Suomea turvallisena, ennakoitavana ja kilpailukykyisenä maana investoida sekä työllistää.
- yrittäjyysstrategia ja yrittäjäpalveluekosysteemi

- yritysrahoitusmarkkinoiden toimivuus
- selvitetään keinoja yrittäjien sosiaaliturvan ja eläketurvan parantamiseen.
- hallitus panostaa naisten rooliin taloudessa ja naisyrittäjyyteen
- yritysvastuulaki
- viennin ja kansainvälisen kasvun ohjelma
- kestävän kasvun strategia
- teollisuuden toimialojen kanssa toimialakohtaiset tiekartat vähäpäästöisyyteen
- hallitusohjelman Elinvoimainen Suomi -osion yritysrahoituksen kehittämistä koskevat toimenpiteet

Tavoite 9 Kestävää teollisuutta, innovaatiota ja infrastruktuureja
- julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyö
- tukea TKI-toimintaan
- innovaatiotukea suunnataan Business Finlandin ja VTT:n ohjelmatyössä mm. tuotantoprosessien ja ilmastoystävällisempien tuotteiden kehittämiseen
- hallituksen ja teollisuuden yhteistyönä on laadittu tiekartat, joiden tavoitteena on löytää kehityspolkuja eri toimialojen ja yritysten ilmastopäästöjen vähentämiseksi
- hallitus tukee yritysten kestävän kehityksen innovaatioiden syntyä ja niiden skaalautumista kansainvälisesti innovaatio-ohjelmilla
- toimialojen uudistumisen edistäminen, terveysalan kasvustrategia, kaivoslain uudistus, kaupan tulevaisuusselonteko
- biotalousstrategia
- Suomi kehittää kahdenvälistä ja monikansallista innovaatioyhteistyötä

Sen sijaan yksityistä sektoria ei juurikaan ole mainittu mm. seuraavissa tavoitteissa, joissa sen merkitys voisi olla tärkeä:

Tavoite 3 Terveyttä ja hyvinvointia
- ei mainintaa yksityisestä sektorista

Tavoite 12 Vastuullista kuluttamista
- jakamistalouteen liittyvä lainsäädäntö, joka huomioi työntekijöiden oikeudet ja yritysten reilun kilpailun pelisäännöt
- yritysvastuulaki

Tavoite 13 Ilmastotekoja
- Kansallisten päästöjen vähentämisen ohella tiekartoissa pyritään tunnistamaan suomalaisyritysten vähähiiliratkaisujen tarjoama globaali kädenjälkipotentiaali
- Suomi edistää myös resurssitehokkaiden kiertotalousratkaisuiden ja -osaamisen vientiä sekä kansainvälistä kiertotalousyhteistyötä

Tavoite 17 Yhteistyö ja kumppanuus
- ei mainintaa yksityisestä sektorista

Kestävän kehityksen tavoitteita edistettäessä kumppanuus on tärkeää ja aktiivinen vuoropuhelu suomalaisten yritysten kanssa olennaista. Monet yritykset luovat teknologiaa ja ratkaisuja globaaleihin haasteisiin ja edistävät toiminnallaan kestävää kehitystä.

Miten selonteossa kannustetaan yksityistä sektoria tekemään enemmän?

Kestävän kehityksen ja vastuullisuuden edistäminen yritysten keskuudessa Suomessa on vahvassa kasvussa. Siitä on tulossa menestyvän liiketoiminnan perusedellytys. Yritysten erilaiset sidosryhmät edellyttävät yritysten kehittävän vastuullisuuttaan kaikilla yritysvastuun osa-alueilla (sosiaalinen, taloudellinen, ekologinen). Niiltä odotetaan tekoja, raportointia ja viestintää. Monissa yrityksissä haetaan vaikuttavaa ja konkreettista tukea vastuullisuustyöhön. YK:n periaatteet ja kestävän kehityksen tavoitteet kiinnostavat ja luovat yritysten vastuullisuustyöhön selkeän viitekehyksen.

Koska kestävän kehityksen edistäminen kiinnostaa suomalaisia yrityksiä, olisi tärkeää, että julkinen sektori omalla toiminnallaan tukisi tätä kehitystä. Selonteossa onkin mainittu joitakin toimia, joilla kannustetaan yrityksiä edistämään kestävää kehitystä, kuten:

- yritystukien ohjaus kestävän kehityksen edistämiseen, esim. uudet teknologiat, uusiutuva energia, jne.
- tki-toiminnan tuet
- vastuulliset julkiset hankinnat

Yritysten vastuullisuus on selonteossa mainittu selkeästi vain liittyen yritysvastuusääntelyyn. ”Suomi kehittää yhteistyössä elinkeinoelämän kanssa yritysvastuuta koskevaa sitovaa sääntelyä osana YK:n ja OECD:n puitteissa tapahtuvaa uudistamistyötä.”

Olisi tärkeää, että asiaa edistettäessä huomioidaan yhteistyö yritysten kanssa, kannustavuus ja mm. seuraavat kansainvälisten toimijoiden kannanotot:

Sanda Ojiambo, UN Global Compactin pääsihteeri 16.11. (Annual UN Forum on Business and Human Rights):
Vapaaehtoisuudella emme saavuta kestävän kehityksen tavoitteita tai sellaista yritysvastuun tasoa, jota YK:n ohjaavat periaatteet edellyttävät.
UN Global Compact tukee yritysvastuusääntelyn kehittämistä: ”smart mix of measures - both voluntary, mandatory, national and international”.

Guy Ryder, ILO:n pääjohtaja 6.10.:
Kansalliset hankkeet sirpaloittavat sääntelyä EU:n sisällä – yksi yhteinen EU-instrumentti toisi yrityksille sitä selkeyttä, jota ne toivovat.

Miten selontekoa voisi kehittää?

Valtioneuvoston laajassa selonteossa on paljon hyviä tavoitteita ja konkreettisia toimenpiteitä, joiden avulla Agenda2030 toimeenpannaan. Tavoitteiden saavuttamisen näkökulmasta on globaalisti ja myös YK:n taholta todettu, että ilman yksityistä sektoria kestävän kehityksen tavoitteita ei ole mahdollista saavuttaa. Ilmastonmuutos vaikeuttaa muiden kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamista. Koronapandemian vuoksi on aiemmin saavutettu kehitys ottanut takapakkia. YK:n pääsihteeri António Guterres on syksyllä 2020 kutsunut yksityisen sektorin osallistumista Agenda2030 edistämiseen tärkeämmäksi kuin koskaan (14.10.2020).

Selonteossa tulisi kuulua vahvemmin yksityisen sektorin ja yritysten merkitys kestävän kehityksen edistämisessä, niin Suomessa kuin globaalisti. Yritysten resursseja, osaamista ja teknologiaa tarvitaan, jotta ratkaisuja löydetään. **Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuus universaalien ja tärkeiden tavoitteiden edistämistyössä on välttämätöntä. Se ei näy tässä selonteossa tarpeeksi vahvasti.**

Selonteossa mainitaan useista julkisen sektorin toimista viennin ja yritysten kansainvälistymisen tueksi. Ne kaikki ovat kannatettavia, sillä niiden avulla viedään suomalaista osaamista maailmalle ja ratkotaan globaaleja haasteita. **Selonteossa voitaisiin kuitenkin edellyttää valtion viennin ja kansainvälistymisohjelmiin osallistuvilta yrityksiltä yritysvastuuseen sitoutumista**. Mallia voisi ottaa esimerkiksi valtio-omisteisia yhtiöitä koskevasta periaatepäätöksestä (8.4.2020): ’Valtio-omistaja odottaa, että yhtiöt seuraavat toiminnassaan kansainvälisesti tunnustettuja yritysvastuun ohjeita ja periaatteita yrityskohtaisesti soveltuvin osin. Tällaisia ovat mm YK:n Global Compact -aloite, Science Based Targets -aloite, YK:n yrityksiä ja ihmisoikeuksia koskevat ohjaavat periaatteet.’

Vastuullisuus suomalaisten vientiyritysten ja kansainvälisillä markkinoilla toimivien yritysten ytimessä toisi ratkaisuja globaaleihin haasteisiin ja edistäisi kestävää kehitystä, samalla se olisi myös selkeä kilpailuetu ja menestystekijä niin yrityksille kuin Suomellekin.

Lenita Toivakka
Pääsihteeri
Global Compact Network Finland